

Talvikki Ahonen

Ortodoksian vanhat numerot avoimesti verkkoon saataville

Vuoden 2020 aikana on käynnistynyt Ortodoksia-aikakauskirjan digitointi-projekti.¹ Digitoinnin tarkoitus on saattaa Ortodoksian vanhat numerot verkkoon avoimesti luettaviksi. Aineiston digitoinnin ohessa olen tuottanut siitä bibliografian², joka julkaistaan aikanaan Ortodoksian verkkosivuilla. Bibliografia sisältää kaikkien Ortodoksioiden artikkeli- ja kirjoittajatiedot sekä artikkelien avainsanat.

Yhtäältä vuodesta 1933 julkaistulla Ortodoksialla on Suomen ainoana tieteellisenä ortodoksisen teologian alan julkaisuna merkittävä ja vakiintunut asema tieteen- ja tutkimusalan historian ylläpitäjänä. Digitoidulla aineistolla voidaan nähdä kolmenlainen merkitys:

Toisaalta Ortodoksioiden kokonaisuus toimii ortodoksisen teologian ja kulttuurin kattavana lähdekirjallisuuskokoelmana. Ortodoksioiden numeroissa on tavallisesti esitelty kulloinkin ajankohtaista ortodoksisen teologian alan kirjallisuutta ja tutkimusta.

Kolmanneksi Ortodoksiat muodostavat tutkimusaineiston, jonka kautta voidaan lähestyä monenlaisia suomalaisen ortodoksisuuden historiaan liittyviä kysymyksiä. Julkaistut artikkelit ovat paitsi itsessään tutkimusartikleita myös aikalaiskuvauksia. Niiden kautta voidaan tarkastella sitä, mistä näkökulmista ortodoksisen kirkon elämää Suomessa on tarkasteltu ja mitkä asiat ovat tarkastelussa nousseet keskeisiksi. Ortodoksisen teologian akatemisoituminen ja liittyminen nykyiseen tieteenalojen väliseen asemaansa heijastuu Ortodoksian julkaisuhistoriaan.

¹ Projektia on taloudellisesti tukenut Suomen tiedekustantajien liitto.

² Bibliografia täydentää Johannes Karhusaaren vuonna 1988 julkaisemaa Ortodoksia-hakemistoa, joka kattaa numerot 1–37. Näiden hakemistojen rinnalla ortodoksisen teologian suomalaisia lähdekokoelmia ovat mm. vuodelta 1983 Helsingin yliopiston Ortodoksian laitoksella vuosina 1970–81 luetteloitua kirjallisuutta (Ortodoksia nro. 33), vuodelta 1965 *Orthodoxica*, joka sisältää kansainvälisen ortodoksisen kirjallisuuden luettelon (Ortodoksia nro. 10) sekä Rauno Pietarisen vuonna 1987 julkaisema *A bibliography of major Orthodox periodicals in English*.

Ortodoksiat muodostavat osaltaan Suomen ortodoksisen kirkon kollektiivista muistia. Tämän muistin varjeleminen ja esiin nostaminen ovat keskeisiä tehtäviä suomalaisen ortodoksisen identiteetin ja kulttuuriperinnön kannalta. Avoimen julkaisemisen tarkoituksena on, että Ortodoksian tekstit ovat avoimesti saatavilla kenelle tahansa kiinnostuneelle, ei ainoastaan tutkijoille ja kirkon työntekijöille.

Julkaisuluvat ovat julkaisun edellytys

Artikkelien julkaisu vaatii tekstin kirjoittajalta sähköisen julkaisuluvan allekirjoittamisen. Tekijänoikeuksien haltijoiden selvittäminen voi olla haastavaa, mikäli tekijä on kuollut ja tekijänoikeudet ovat siirtyneet perikunnalle. Kaikkein varhaisimpien numeroiden artikkelien digitointi on ollut mahdollista, mikäli artikkeleiden tekijänoikeudet ovat rauenneet. Tekijänoikeuden kesto on 70 vuotta tekijän kuolinvuoden päättymisestä. Osa Ortodoksiassa julkaistuista teksteistä ovat julkisuuslain perusteella sellaisia, että niiden avoin julkaisu on mahdollista ilman erillistä verkkojulkaisusopimusta (esimerkiksi Ortodoksisen piispainkokouksen kannanotot).

Kaikkia ennen vuotta 2013 Ortodoksiaan kirjoittaneita tai muuten tekstien tekijänoikeuksien haltijoita pyydetään allekirjoittamaan verkkojulkaisulupa, jotta Ortodoksioiden artikkelit saadaan julkaistua avoimesti mahdollisen laajasti. Julkaisusopimuksen voi allekirjoittaa sähköisesti tai perinteiseen tapaan paperilla. Julkaisusopimuksen allekirjoittamisella ei ole vaikutusta tekijänoikeuksiin.

Tekstilajien muutokset

Ortodoksioiden kokonaisuus tuo esille pitkän linjan muutoksia siitä, millaisia tekstejä aikakauskirjan historiassa on julkaistu. Varhaisimmista numeroista lähtien on julkaistu raportteja bilateraalista ja multilateraalista oppineuvotteluista, ekumeenisista kokouksista ja erilaisista konferensseista. Ekumeenisten kysymysten nouseminen esille läpi Ortodoksian historian kuvanee sitä, kuinka Suomen ortodoksit ovat vähemmistöasemansa vuoksi joutuneet tekemään tiivistä yhteistyötä muiden paikallisten kirkkojen kanssa.

Myös kansainväliset yhteydet niin Konstantinopolin äitikirkkoon, ortodoksiin sisarkirkkoihin kuin muihin tunnustuskuntiinkin ovat olleet tiiviit.

Harmillinen huomio oppineuvotteluraporteista liittyy siihen, että niiden julkaiseminen Ortodoksioissa on hiipunut kahden edellisen vuosikymmenen aikana. Esimerkiksi vuoden 2016 Suuren ja Pyhän Synodin valmistelukokouksista on Ortodoksioissa julkaistu kattavat raportit, mutta pitkän valmistelun jälkeen toteutuneen synodin osallistumisraportteja ei ole julkaistu. Tämä puute on valitettava, koska kokousten vaikuttavuus syntyy vasta niiden reseption kautta. Vaikka Synodin päätösten viestinnässä käytettiin luonnollisesti useita kanavia ja Synodin verkkosivut ovat toimivat ja monikieliset, olisi analyttinen ja teologinen havainnointi kokousraporttien muodossa tarpeen.

Kyse on myös tämän ajan tapahtumien dokumentoinnista tuleville sukupolville. Kuinka Suomessa Synodin kulku, päätökset ja poisjäännit koettiin ja tulkittiin? Mitkä teemat ovat olleet Suomen paikalliskirkolle tärkeitä? Näihin kysymyksiin tulevat sukupolvet eivät välttämättä löydä vastauksia. Informaatioajassa saattaa syntyä illuusio siitä, että kaikki tieto on rajattomasti ja ikuisesti saatavilla. Informaation keskeltä pitäisi kuitenkin pyrkiä hahmotamaan ja analysoimaan kaikkein oleellisin, ja kyetä sitten dokumentoimaan ja viestimään tieto oikeissa kanavissa. Ortodoksia puolustaa edelleen paikkaansa suomalaisen ortodoksisuuden keskeisenä julkaisuna, ja myös sen arkistoinnista huolehditaan.

Toinen Ortodoksioista poisjäänyt tekstikategoria on piispojen julkaisemat artikkelit ja katsaukset. Jotta Ortodoksia voisi tulevaisuudessa heijastaa laajasti ja monipuolisesti kirkon ajankohtaisia kysymyksiä, sen kokonaisuuteen pitäisi kuulua akateemisen tutkimuksen lisäksi kirkon toiminnan raportointi. Kyseessä ei ole ainoastaan tiedon välitys, vaan myös viesti vastuullisesta toiminnasta. Ortodoksia tarjoaa laadukkaasti toimitetun kirkollisen viestintäkanavan, jonka hyödyntäminen rakentaa myös akateemisen tutkimuksen ja kirkollisen elämän välistä vuorovaikutusta.